

שמעתא עמיקתא

גליון שצ"ט | פרשת שופטים | תשע"ט | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מראה חוב דינו כשחור לפסול אתרוג ובשאר דיני התורה

א. שינוי מראה באתרוג. ב. מנומר. ג. מראות הפוסלים. ד. מראות דמים המטמאים מהתורה. ה. נוטה לאדום. ו. חוס כחה. ז. בקיאות בנטיה לאדום או שחור בזמן הזה. ח. נוטה לשחור. ט. חוס כחה בארבע מינים (ובדם ביצים).

א. שינוי מראה באתרוג

תנן **בסוכה** (לד:): עלתה חוזית (כמין אבעבועות דקות, רש"י) על רובו של האתרוג פסול, על מיעוטו כשר. ואמרו **בגמ'** (לה:): אמר רב חסדא לא שנו שעל מיעוטו כשר אלא שנתפשת במקום אחד, אבל בשנים ושלשה מקומות הוה ליה כמנומר ופסול אמר רבא ועל חוטמו ואפילו במשהו נמי פסול, ע"כ.

וכתב **הראב"ד** (הל' לולב) דאביעיא לן כיון שאנו אומרים שחוזית פוסלת במשהו בחוטמו, אם נולד שאר פסלות בחוטמו, כגון כתם לבן או כושי (שחור) בחוטמו שהן מראות הפוסלות בו, מהו שיפסלו בו במשהו, ומסתברא גבי אתרוג לחומרא דומיא דחוזית, ע"כ. וכן נקט **הרא"ש** (שם פי"ג סי' יז). וכן פסקו **הטור והשו"ע** (סי' תרמח סעי' ב' וטו) דכל שינוי מראה כשחור ולבן פוסל באתרוג. וכתב **המ"ב** (סי' קנ"ג) דטעם הפסול בזה משום שאינו הדר.

וכתב עוד **הראב"ד** (תמים דעים סי' רלב) שדוקא שנתפור הנימור ברובו אע"פ שבשטח החברבורות הוא מיעוט, אבל במיעוטו כגון שכולם מצד אחד של אתרוג כשר. אולם דעת **הרי"ף** **גאיות** הובא **בטור** סי' תרמ"ח דאפי' אם הבי' או הגי' מקומות במיעוטו של צד א' פסול. **והרא"ש** (שם סי' יט) וכן **הטור** (שם) פסקו כהראב"ד. **והשו"ע** (שם סעי' ט) הביא שתי הדעות ב"יא וי"א ובשם י"א אחרון הביא דעת המחמירים, ומשמע לפי הכלל הידוע שהלכה כה"י"א אחרון דס"ל כדעה האחרונה. וכי"כ **הכה"ח** (אות טז) וע"כ כתב שאין להקל בזה אלא בשעת הדחק, ושכ"כ **הגר"ז** (אות טז). ועיי"ש שלענין ברכה הוי ספק ברכות להקל ואין לברך רק במקום שנהגו לברך. אבל **המ"ב** (סי' קמ"ב) פסק כהמקילים.

ב. מנומר

וע"י עוד **בר"ן** (סוכה יז: ברי"ף ד"ה אבל בשנים) בשם **הראב"ד** שאף באופן שהנקודות אינן פוסלות מ"מ אם האתרוג מנומר פסול, וכ"ז דוקא שהוא מנומר במראות הפוסלים באתרוג, לבן וכושי וירוק ככרתי, אבל מנומר בגווניו שאילו היה אתרוג כולו במראה אחד מהם כשר, כשהוא מנומר ג"כ בהם כשר, אבל אחרים פוסלים שכל שעשוי גוונן אין זה הדר, ע"כ. ודעת **הגר"א** **בביאור** (על סעי' טו) להקל. **והמ"ב** (ה"א) הביא מ"ח בזה, ומשמע מדבריו שיש להחמיר בזה. ומי"מ עיי"ש שהמחמירים בזה לא החמירו אלא כשיש הרבה מראות כאלו באתרוג. אלא שלמעשה המנהג להקל בזה. ודעת **הגר"ש** **וצ"ל** (אשרי האישי ח"ג פ"יא אות כג) שאם הוא מנומר מחמת מראות כשרים הרגילים באתרוג (כגון ירוק בהיר), לכל הדעות הוא כשר, כי כל שהוא מראה אתרוג אין בו משום נימור. וכן דעת **הגר"ק שליט"א** (חוט שני סוכות עמ' רפ"ב) דלא **כהבכור"י** (סי' קמ"ב) שמחמיר בזה.

ג. מראות הפוסלים

וע"י **בבכור"י** (סי' קל"ד) שמראה הפוסל באתרוג היינו כגון שחור ולבן הנזכרים בטשו"ע, וכתב שם שיש עוד מראות הפוסלים. וכן הוא **במ"ב** (סי' קמ"ב) שלא דוקא לבן ושחור. וע"י **במהרש"ם** (דעת תורה שם על סעי' טו) שרצה לומר שאם רק נוטה לשחור ואינו כדיו ממש יש להקל כמ"ש **התנ"ש** (סי' קמ"ב) לענין בדיקת הריאה דדוקא באיסור נדה שיש בה כרת החמירו בזה (כמבואר להלן), ושבו נקט שאף שחור מעט פוסל ע"פ השו"ע שם סעי' י"ז שכת' שבמקום שהאתרוגים שלהם כעין שחורות מעט כשרים אבל במקום שאין דרך של האתרוגים להיות כן פסול. והביאו **החיים וברכה** (אות ט).

ודעת **הא"א מבוטשאטש** (שם) שלבן הפוסל הוא דוקא לבן זוהר כלובן ביצה, אבל שאר לבן אינו פוסל כי הוא גיגל באתרוג, וכן נקטו **התפארו"י** (פי"ב מ"ז) ו**החזו"ן** (חוט שני סוכות עמ' שפ"ה), וכן פסק **הגר"ש** **וצ"ל** (ד"ה מ"ג) ו**הבכור"י** (סי' קמ"ב) ו**המ"ב** (סי' קמ"ב) מתלמידי **הגאון משה הלר זצ"ל**. וכן הוא **באריות רבנו** (ח"ב עמ' רע"א). ודלא **כהמהרש"ם** (שם) שכת' להקל בזה דוקא בשאר הימים (עיי"ש שנקט להחמיר ע"פ מ"ש כ"י"ד סי' י"ח) לענין שינוי מראה בריאה, וכיון דשם הוי ספק ולחומרא, באתרוג בשאר הימים דהוי מדרבנן הוי ספק דרבנן לקולא. וע"י **בשבט הלוי** (ח"ה סי' ק) שדחה דבריו אף לענין דין הריאה).

וע"י **במ"ב** (סי' קמ"ב) שגם ירוק ככרתי פוסל (וכן הוא **בר"ן** הנ"ל בשם **הראב"ד**). וכת' **החיים** (כלל קנ"א אות ח) שאותן שרגילים להיות באתרוג אינם פוסלים, וע"כ דעתו שאדם אינו פוסל. אולם **הפמ"ג** (א"א סי' קמ"ב) ו**הבכור"י** (סי' קמ"ב) נקטו להחמיר באדום אפי"כ הוא כאהניא שמקא (כתרת דאדומה) דכשר. ו**בבה"ל** (ד"ה א) הביא פלוגתתם ללא הכרעה. וע"כ נר' דלכתח' יש להחמיר בדבר. **[והפמ"ג** (א"א סי' ק) כתי' לפסול כל שאר מראות אם אינם מצויין באתרוג].

ויש לדון לענין צבע חוס שהוא מצוי מאוד באתרוגים אם חשיב מראה פסול.

ד. מראות דמים המטמאים מהתורה

שינוי **בש"ס נדה** (טו) שמהתורה אשה אינו נטמאת אלא אם ראתה את אדם, כקרן כרכוס, כמימי אדמה וכמזוג. איזהו אדם כדם המכה, שחור כחרת, עמוק מכן טמא דיהה מכן טהור, וכקרן כרכוס ככרוו שבו, כמימי אדמה מבקעת בית כרם ומיצף מים, וכמזוג שני חלקים מים ואחד יין מן היין הטרונג. ועיי"ש שבת שמאי אומרים שאף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי מטמאין ובית הלל מטהרים. ו**בגמ'** (שם) אמרו דמנא לן דאיכא דם טהור באשה, דכתיב (דברים י"ז) כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דם טמא לדם טהור, ממאי דהני טהורים והני טמאים כו', אמר רבי אבהו אמר קרא דמיה דמיה הרי כאן ארבעה, פירוש והיא גלתה את מקור דמיה (ויקרא כ"ה) וטהרה ממקור דמיה (שם כ"ב) הרי ד' מיני אדמומיות טמאה, אבל שלמטה מהם לאו דם הוא, והא אנו חמשה תנן אמר רבי חיננא שחור אדום הוא, אלא שלקה. וכן הובא **הרא"ש** (שם פי"ב סי' ד) ועיי"ש שהלכה כב"ה, וכן פסקו **הרשב"א** (תוה"ש הארזן ב"ז ב. וקצר שם ע"ה) ו**הרי"ף** (שבועות ג. ברי"ף ד"ה שהוא), וכן דעת **הרמב"ם** (סוסי"ב פ"ה הי"ז ומי"מ פי"א הי"ח) ו**הטור** (סי' קפ"ח), דלא **כהרמב"ן** (ד"ה א) הובא **בר"ן** (שם) דס"ל שאין הלכה כב"ה. ומהראשונים מוכח ששחור אסור מה"ת, דלא **כהתורות הבית** (קצר ב"ז ש"א פי"א אות א) שכתב ששחור הוא מדרבנן. וכן **הטור** (שם) נקט שהוא טמא מדאו'. וכן מבואר **בתשובת בשמים ראש** (סי' שנ"ד). וכ"כ **בחוט שני** (נדה ע"ג פ"א אות א). וביאר **דברי מלכיל** (ח"ב סי' לט ד"ה והנה) דאף שמצינו **בכריתות** (כ"ב) שיש בגוף דם שחור ובוודאי אינו שחור כדיו, מ"מ דם נדה אינו שחור, ולזה אצטרך הש"ס לטעם שאדם הוא אלא שלקה וקים להו שדם אדם כשלוקה מתפך לשחור כדיו. [וכתב **בשיעורי שבט הלוי** (על הש"ד סי' ק"ב ד"ה וראה מהניסיון) דרוב גמור ממראות השחורות אינם דם כלל, ע"כ. וכמו כן הניסיון מורה שדרך כלל הם הצטברות על צבע חוס. וכן שמענו בשם **בעל האג"מ זצ"ל**].

ה. נוטה לאדום

ועיי"ש **בטור** (שם) שכת' דהאידינא שנתמעט הבקיות חזרו לטמאות כל שיש בו מראה אדום בין אם הוא כחה הרבה או עמוק וכן כל מראה שחור. וביאר **הב"י** (שם) שמקור לזה מצינו **בנדה** (כ"ב) דמייתי בגמ' כמה חכמים דלא חזו דמא משום דלא בקיא. וכן הוא **בשו"ע** (שם סי' א) ו**בש"ך** (סי' א) שחכמים החמירו בכל מראה הנוטה לאדמומיות שלא יבואו לטעות בין דם לדם, והכשירו כל מראה שאין לספקו באדמיות כלל. וכת' **הגר"ז** (אות ב) שהיא אדמת חכמים האחרונים מחכמי הגמ' או גזרת הגאונים שאחר הגמ'. ו**המהרש"ם** (ח"ג סי' ר"ח) כתי' שלא נגזר ע"י בעלי הש"ס אלא שהגאונים החמירו. [וע"י **בסד"ט** שם (סי' ק"ח) ד"ה בתשובה) בשם **מהבית יעקב** (סי' קכ"ג) שכל דם הוי ספק אם הוא מחמשת מיני דמים ומצטרף לטיים, וע"י עוד בסי' ק"צ (סי' ק"ג) דמ"ה ובש"ת עבודת הגרשוני). אולם **הבית מאיר** (תשובה על ססי' קפ"ח) דחה דבריו כי כבר נתמעט הבקיות בימי הש"ס ואסור מספק, דמי לגבניות עכו"ם דלא מיחשב ספק. וע"י **במהרש"ם** (ח"א סי' סח ד"ה הנה בדיו"ל).

פניני הלכה

במקום שבעלי

תשובה עומדים כו'

האם איירי רק

בתשובה מאחבה

א - איתא **בברכות** (לד:): אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה א-להים זולתך. ופליגא דרבי אבהו דא"ר אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר (ישעיה נ"ו ט) שלום שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק ברישא והדר לקרוב. ור' יוחנן אמר לך מאי רחוק שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא, ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה ונתרחק ממנו השתא.

ודברי רבי אבהו צריכים ביאור טובא דאמאי תהא מעלת השב גדולה ממעלת הצדיק הגמור שלא חטא מעולם.

ובמהרש"א שם כתב - גם שלפי הנראה דבר זה רחוק מהשכל שיהיה לבעלי תשובה מעלה יתירה על הצדיקים גמורים, כבר כתבו המפרשים טעמים ונימוקים בזה ע"ש ואענה חלקי גם אני, לפי דאדוק לשונו שאר"י ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה ונתרחק ממנו, דלא איירי בחטא ועבר עבירה בפועל, דא"כ לא הוי קרי ליה קרוב לדבר עבירה, אלא דר"ל שהיה קרוב לפי מחשבתו לעבור עבירה וגבר על יצרו ולא עבר, והיינו בעל תשובה ממחשבתו שחשב לעבור עבירה, דודאי בזה שגבר על יצרו ולא עשה העבירה סבר רבי אבהו דיש לו מעלה יתירה על הצדיקים הגמורים שלא היה בהם ההיסת היצר הרע כלל ולא קרוב לעבירה, ור"י סבר דאעפ"כ צדיקים גמורים יש להן מעלה יתירה שלא חטאו כלל גם במחשבה משא"כ זה הקרוב לדבר עבירה עבר מיהת במחשבה. ע"כ.

אולם יעויין **בתוס'** ב"מ נח: (ד"ה חוץ מג' בסוף דבריו) דמאן דס"ל דבעלי תשובה גדולים מאותם שהיו צדיקים לעולם היינו בעשה מעשה עבירה בפועל.

וכן מבואר מדברי הרמב"ם (פי"ז מהל' תשובה ה"ד) דכתב - אל ידמה בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העוונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא וכאלו לא חטא מעולם. ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו, אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין בו אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו, כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשין יצרם יתר מהן.

ב - והנה **הפמ"ג** בספרו תיבת גומא (מתן שכן של מצוות שאלה שביעית) כתב - וחסיד שלישי הוא בעל תשובה העושה מאחבה, שזדונו נעשים זכויות (וימא פ"ג) ובהו אמרו במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיק גמור יכול לעמוד (ברכות לד:). בעושה מאחבה, הא מיראה צדיק גמור עדיף, כי בע"ת נשאר רושם עבירות שגגות. ומבואר מדבריו דדברי רבי אבהו לא קאי אלא בעושה תשובה מאחבה.

אולם לכאורה מדברי הרמב"ם דביאר דטעמא דבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד הוא מפני שהן כובשין יצרם ביותר, היה נראה דה"ה בשב מיראה, דהא האי טעמא שייך אף בחזון בתשובה מיראה דע"כ"פ כובש יצרו ביותר.

וכתו מהסד"ט שם ס"ק א' שדס הנוטה לצבע חום (ברוי"ן) שהוא כעין קליפת ערמונים וכמסקה הקפה (הקאו"י), שהוא טהור, ואצ"ל בכתם, לפי שאין נוטה לאדמימות כ"א לשחור וכבר שנינו דיהה מכך טהור, ע"כ.

אולם מלשון ה"טור והשו"ע (שם ס"ק א') שכתבו "כל מראה אדום, בין אם היא כהה הרבה, או עמוק, טמאים. וכן כל מראה שחור" משמע שאדום ושחור דינם שווה וכל שנוטה לצבעים אלו בזה"ז טמא. וכן הביט המאיר (שם) תמה על הסד"ט שהרי כבר כתב השי"ך לדון באפור וטוהר כי דומה לבן, ומשמע שאילו היה נוטה לשחור החמירו למאורות כמו בנוטה לאדום, וזה נמי לשון הרמב"ם (בעל נפש שעה הפרישה) הלכך כל מראה שחור טמא לפי שאינו בא בקיאיין בין שחור לדומה ממנו. ובהו דעה דכל מראה חום טמא דתמיד או דנוטה למראה אדום או למראה שחור, ע"כ. וכן הלחם ושמלה (שם ס"ק ב') דחה דברי הסד"ט כי עינינו הראויות דמראה חום (ברוי"ן) הוא מהול מאדום ושחור וא"כ מסתבר לומר דאדום הוא אלא שלקה קצת, ע"כ. וכן פסק

הראש אפרים (ס"ו ס"ק נג) הביאו **המהר"ם** (וי"ד שם על ס"ק א') [ולפי הטעם שחום אסור משום נוטה לאדום או שחור וי"ל שאין בזה אלא איסור אדום כמבואר להלן דכל שאסור משום שחור הוא נוטה אדום אסור מה"ת].
אבל **השאלת יעב"ץ** (ס"ו מד) נקט בדעת הסד"ט דודאי חום (ברוי"ן) עדיף מימיו בשר צלי דידוע שיש בו אדמימות וכמ"ש גם הפוסקים, ואפי"ה מטהר ליה בית הלל וקיי"ל כוותייהו, ואע"ג דאנן מחמירין ביה, היא גופא חומרא גדולה דהא שפיר בקיאינן בגוין, אלא שהחמירו כדי שלא יבואו לטעות כיון דאית ביה נטיה לאדום, משא"כ במראה חום שאין לו נטיה לאדמומית אלא לשחורות, וכבר שנינו משנה שלמה שחור עצמו דיהה מכל טהור, ולית בה ספקא ולא חומרא מדינא דגמי, כמו בשאר מראות שנתלקו בהן בדיחה, וכ"ש חום שהרי אינו שחור ולא אפילו דיהה דדיחה שלו, ועוד ק"ו מירוק דמקילין ביה טובא, דאע"פ שודאי יש לו נטיה חזקה לאדום כמ"ש התוס' (נדה שם ד"ה הירוק), ויש ממנו שהוא אדום כדס, ואפי"ה סמכינן להתירו, ולכן אין להחמיר כלל בחום, ובכתם פשיטא דלית דחש ליה, ע"כ.

ומש"כ הביט מאיר יש לאסור כי חום הוא נוטה לשחור או נוטה לאדום, נר' דס"ל לסד"ט ולהשאלת יעב"ץ דאע"פ שבאמת גם במראה חום יש לו גם נטיה לאדום ונטיה לאדום אסורין כל נוטה לאדום או לשחור (אבלתו להלן) הבא ממראה אדום או שחור, אבל לא נטיה לאדמומית הבא ממראה אחר כמו חום וכדו', וכמו שמצינו במראה ירוק שאע"פ שיש לו נטיה לאדמומית כני"ל ואע"פ"כ הוא טהור, וכמו שהוכיח השאלת יעב"ץ גופא. וע"י להלן בשם ה"רמב"ם שגם מבואר כן. ולפי"ז יש לתת טעם אחר לדברי ה"ש"ך (ס"ק ב') שכתב לטהר מראה אפור אע"פ שלכא"ו יש לו נטיה לשחור, והיינו טעמא כי מראה כזה אינו אלא מראה אחר. וכענין זה כת' **בבבט הלוי** (ח"ה ס"ק ק) דאע"פ שהוא נוטה לשחור, מ"מ אין לו שייכות עם שחור.

ולמעשה **בחלקת יעב"ץ** (וי"ד ס"ק צג ס"ק ב') נקט בהחמיר בבדיקות אבל לא בכתם. וכן דעת הגר"מ **שליט"א** (חוט שני נדה שם ס"ק ב' אות ו'). וע"י **בקריינא דאגרתא** (ח"ב ס"ק קכג) **ובארחות רבינו** (ח"ד עמי מא) **שהחזו"א** הורה להחמיר בחום הנוטה לאדום. אולם **התשובה מאהבה** (על הש"ך ס"ק ג'), **העיקרי דינים** (ס"ו כא אות בא), **החכ"א** (כלל קיא אות א) **הברכ"י** (שינוי אות ד), **הפתי"ש** (ס"ק א) **הגליון מהר"ש** (על ס"ק א'), **הלבנשי מרדכי** (וי"ד ח"א ס"ק קי-קיב) **והאג"מ** (וי"ד ח"ב ס"ק עח) **הסר"ס** (ס"ק ב') וכן נקט **הבדי השלחן** (ס"ק ג'). וע"י **בשיעורי שבת הלוי** (על הש"ך ס"ק ב') **די"ה והדומה ד"ה אמנם** (שהובא בשם הגר"מ **ואזנר זצ"ל** להחמיר בחום כהה. אולם קבלנו מחשובי תלמידיו שליט"א שלמעשה דרכו היה להתיר אף בכה"ג. וכן הם מורים. שו"ר בספר **חק וזמן** (פ"א הגה כב) שגם הביא בשמו כני"ל, ולהלכה נהרא נהרא ופשיטה.

ז. בקיאות בנטיה לאדום או שחור בזמן הזה

ולפי מ"ש **הביט מאיר** שאין אנו בקיאינן בנוטה לאדמימות כיו"ע החמירו אף בנוטה לאדום, מבואר מהשאלת יעב"ץ לאידך גיסא שבזמננו בקיאים לומר שהמראה אינו אלא נוטה ולא אדום ממש ועל כן אין בו ספק דא"ו שמא הוא מחמשת מיני דמים, אלא הוא אסור מדרבנן כי חששו שיבואו לטעות להחיר באדום או שחור ממש. וכן מוכח בגר"ז (אות ב) שכת' "אע"פ שנו' לעין כל שדיחה הרבה מן הדיו, מ"מ גורת חכמים היא לטמא כל מראה שחורות ואדמומית בזה"ז".

וכן דעת **המהר"ש** (שם ח"ה ס"ק סח), וע"כ פסק שאם מסופקת אם היה נטיה לאדמומית ונאבד המראה, טהורה, כיון שמדין השי"ס נוטה לאדום טהור אלא שהאונים החמירו ממני שאין אנו בקיאים אי"כ הוי סד"ר ולהקל ומוקמינן בחוקת טהרה, וכיון שנאבד המראה אינו תו בכלל ספק חסרון ידיעה. ולא דמי לגבינות שגורו חז"ל בעלי השי"ס ונחשב כאיסור ודאי, אבל זה אינה גורה מבעלי השי"ס אלא שהאונים החמירו ועל כן לא נחשב כאיסור ודאי ובדאיבא עוד ספק יש להקל, ע"כ.

וכן **בבינת אדם** (שער בית הנצח ס"ה אות ה וע"י הח"ה ס"ה אות יג) מבואר שהאדום הבחיר קל ממראה אדום. ומוכח דמ"ש שאנו בקיאים בזה. וכן **בצדק הצמח צדק** (לובאוויטש וי"ד ס"ק קכד) **שכך נוטה אינו אלא מדרבנן ואין בו משום ספק תורה שמא מחמשת מיני דמים הוא. וכ"ז דלא כהקנה בשם** (ח"א וי"ד ס"ק ע) שנקט שאין אנו בקיאינן, ודבריו דחוקים מאוד למעין. [ודעת **הגר"ש זצ"ל** (משמרת הטהרה פ"ב אות ב הגה 4) שמראה ורקע הנוטה לצבע ורוד אינו בכלל מראות הדמים שהחמירו כי אין זה מראה דם כלל משום שהוא דיהה מן הדיחה (ומ"מ צריך בקיאות גדולה להכריע בדבר זה), ע"כ. וע"י **בארחות רבנו** (ח"ד עמי מא)].

ח. נוטה לשחור

והנה מהסד"ט שם ס"ק א' משמע שנוטה לשחור מותר. וכן משמע מהשאלת יעב"ץ (ס"ו). אלא מהסד"ט גופא נקט שם בס"ק ח' שאף נוטה לשחור אסור, וכן מבואר בדבריו בס"י ק"צ (ס"ס"ק נב ד"ה לעיל), וצ"ע.
שו"מ **בערוה"ש** (אות ט) שכתב ליישב דברי הסד"ט, דהנה במשנה שנינו שחור כחרת ואמרו בגמ' (ב) כזית וכזפת וכעורב טהור ע"ש ואע"ג דשחרות גמור יש בהם מ"מ אינם כחרת ובהו ודאי אין אנו בקיאים מעט שכשו וזהו כוונת ה"טור והשו"ע שמבואר לעיל שחמירי בנוטה לשחור, אבל הנוטה לחום דאין זה מנינם כלל ורק נוטה מעט לשחרות פשיטא שאין לנו להחמיר בחנם וחלילה להחמיר, ע"כ. **וכהערוה"ש** משמע להלכה מהגר"ז (ס"ו). וע"י בסמוך בשם החיים **וברכה**.

ט. הוב כחה בארבע מינים (וברם ביצים)

מע"ה נחזור לני"ד לענין אתרוג, דלפי הנ"ל י"ל דחום הנוטה לשחור לדעת הבית מאיר פוסל ולדעת הסד"ט י"ל שאינו פוסל אלא הוא כהה כשחור ממש. וכענין זה מציינו **בערוה"ש** (או"ח ס"ו תרמח אות לה) שדימה דינים אלו לדם נדות שכתב דמראה זה אינו פוסל דאפילו בדם נדה אינו באדום כמ"ש ביו"ד ס"י קפ"ח ע"ש, ודאי אינו חשיב שנינו מראה לענין אתרוג, ע"כ.
שו"מ שבדר"ך זה כת' **החיים וברכה** (אות שב) שלפי הסד"ט דס"ל שחום הוא נוטה לשחור (ומ"מ טהור הוא) יש לנו לפסול בכה"ג באתרוג, אך לפי מש"כ השאלת יעב"ץ להקל בחום כי אין זה בכלל נטיה לשחור, באתרוג דלאו דוקא שחור כדיו פוסל (וכמ"ש לעיל בשם המהר"ש אות ג') אנו צריכין לחלק דאם המראה חום עמוק הרבה בזה יש לפסול כי הוא נוטה לשחור, אבל בסתם חום קלפת הערמונים או כמסקה הקפה י"ל דלא הוי מראה פסול כיון שזה לא הוי אפי" דיהה דדיחה של שחור, ע"כ. [ומש"כ בדעת השאלת יעב"ץ דחום אינו נוטה לשחור לא משמע הכי מדבריו, אלא ס"ל דאע"פ שנוטה לשחור טהור].

אולם יש לדחות שאע"פ שיש שטמאים בחום כאשר נוטה לשחור, מ"מ שאני התם שחכמים החמירו על כל נטיה לשחור או אדום כי אין אנו בקיאינן בחמשת מיני דמים שיש בהם כרת, אבל לענין ד' מינים י"ל שחום לעולם אינו פסול כי מראה אחר הוא. ואע"פ שהמהר"ש (ע"ת תורה ש' תרמ"ג על ס"ק ע"ו) הוכיח שגם הכא מחמירין בנוטה לשחור כני"ל בשמו. י"ל דהיינו דוקא בנוטה לשחור ממש וכמו שחילק הערוה"ש. וכן משמע מסתימת הפוסקים והמ"ב שלא הביאו שחום פוסל אע"פ שהוא מראה מאוד שכיח. ועוד דיש לחלק בפשיטות דשאני אתרוג דלא שייך לפסול בזה כי חום כהה הוא מראה רגיל באתרוג ובכלל הדר חו"ג משא"כ שחור ממתק עינפוש הבשר וכדו' שפוסל משום חסרון בהדר, וכסברא זו תמצא **ברדב"ז** (ח"ד ס"ק קיא). וכן **בהלכות**

זח בחג (פ"ה הגה 62) דחה דברי החיים וברכה. (ומה **שהערוה"ש** דימה לדם נדות אינו אלא לקי"ו בעלמא).
ובדר"ך זה מצאתי **דברי מלכאל** (ס"ו) לענין אתרוג דם ביצים, שכת' שמראה שחור אף דקיי"ל בנדה דשחור אדום הוא אלא שלקה מ"מ הא בעינן שחור גמור כדיו, ונהי שלגבי דם נדה וגבי ריאה מחמירין במראות מפני שאין אנו בקיאים כ"כ, אבל בדם ביצים דהוי ספיקי טובא וגם הוי דרבנן להרבה פוסקים, יש להקל ואין לאסור רק כשאדום כדס או שחור כדיו, וכן הוא בטוב טעם ודעת (מה"ד ג' י"ד ס"ס), ע"כ.

מסקנת דינא

א' שינוי מראה פוסל באתרוג, כגון שחור (אף בהיר) או לבן (וזהו כלובן ביצה) במקום אחד ברובו או בשנים או בשלשה מקומות אפילו במיעוטו. וכן פוסל בחוטים בכל שהוא. ב' אתרוג מנומר, פסול. ג' אלא שדוקא אם הוא מנומר במראות הפוסלים, שחור, לבן, ירוק כעשבי השדה וכדו', וי"א שאפילו אם הוא מנומר במראה הרבה מראות שחרות ג"כ פסול. ולמעשה המנהג להקל במנומר במראות שחרות. ואם הוא מנומר מחמת מראות הרגילים באתרוג (כגון ירוק בהיר), כשר לכל הדעות. ג' י"א שאדום הוא ממראה אתרוג. וי"א שאם הוא אדום ממש פוסל, ויש להחמיר בזה, וירוק כהה כעשבי השדה פוסל. ד' חום כהה מאוד י"א שמממת שנוטה לשחור פוסל, אבל סתם חום קלפת הערמונים וכמסקה הקפה אע"פ שהוא חום כהה אינו פוסל. וי"א שאינו פוסל בכל אופן, וכן עיקר. וכן הדין לענין דם ביצים שמראות כאלו אינן מטריפות את הביצה, ולענין טומאה וטהרה יש שהחמירו בו ויש שמקילין, ונהרא נהרא ופשיטה.

ואכן **הפמ"ג** גופא במקום אחר בספרו תיבת גומא (פרשת תזריע אות ג') כתב - הא דאמרינן במקום שבעלי תשובה עומדים וכ"ו יש בו שלשה טעמים א' - כי התגברות הבעל תשובה חידוש. ב' - שרמ"ח מ"ע יש שכו', ול"ת אם לא בא דבר עבירה לידו לא חשיב כ"כ כשעושה מצות, משא"כ בעל תשובה חבילות עבירות ועשה תשובה מאהבה עבירות זכויות (יומא פ"ו). יש לו יותר מצדיק גמור. ג' - כי צדיק גמור א"צ רק ממוצע משא"כ בעל תשובה צריך תוספת מקצה ראשון, א"כ מאחר שצריך סייגים רבים ולהתקדש את עצמו במותר יש לו שכר יותר. עכ"ז ע"ש.

וחזו"ן דהביא נמי הסברא הנוכרת ברמב"ם. אלא דהפמ"ג גופא לא הכריע איה טעם עיקר, ומדברי הרמב"ם לכא"ו נראה דס"ל עיקר לדינא כטעם הראשון שהזכיר.

אולם אכתי תקשי קושיית הפמ"ג דאי איירי בשב מיראה, איך מעלתו גדולה יותר מצדיק גמור, הא אכתי נשאר לו רושם העבירות שעשה במזיד דנעשו לו כשגגות.

וע"כ צ"ל דאף הרמב"ם איירי בבעל תשובה שמחך העברות שבידו, והיינו ע"כ דשב מאהבה דזדונות שעשה נעשות לו לזכויות, אלא דאכתי קשיא אמאי גדולה מעלתו יותר מצדיק גמור והלא אף צדיק גמור אית ליה מצוות רבות, וע"כ ביאר הרמב"ם דכיון דאחר ששב בתשובה צריך לכבוש יצרו טפי מהצדיק א"כ נמצאת כעת מעלתו גדולה יותר מצדיק גמור.

ג' - והא דנקט הרמב"ם לדינא כ"ו אבהו ולא כ"ו יוחנן כתב **האור שמוח** (פ"ו מהל' תשובה ה"ד) משום דרי"ש חסידא דאמר בפ"ז דסוטה (ב"ב) יוסף שקדש ש"ש בסתר הוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה, יהודה שקדש ש"ש בפרהסיא נקרא כולו על שמו של הקב"ה, סבר דבעלי תשובה עדיף.

ואפשר לבאר עוד טעמא דהרמב"ם ע"פ מ"ש **החיד"א** בספרו עין זוכר (מערכת ו' אות כ"א) ופליגא - כתב רבינו סעדיה גאון בדרכי הלימוד שחביר בלשון ערב כ"י כל היכא דאמרינן ופליגא דפליגי בין בתנאים בין באמוראים על הרוב יצא הנאמר עליו זה רצוני לומר הפלג עליו מהיותו כהלכה וכ"ו עכ"ל רבינו בצלאל בכלליו כ"י. [ועינין עוד מ"ש בכלל זה **השדי חמד** מערכת ואו כלל כ'].

פניני מופר שו עניני שבת קדש מעלת וקדושת השבת (ו)

גודל קדושת השבת למעלה מכל המועדים והזמנים - "ואולם אפס קצהו תראה במעלת משחת שמו, והטוב יותר מחברותיה, והכלה בין רעותיה משובצה בהפרש והבדל יום שבת קדשנו משארי מקראי קדוש, כאשר וכבדות מדובר בו במאמר התנא האלקי רשבי" ע"ה (זה"ק אמור צ"ד ע"א) וז"ל לתלא אינון זמינין מקודש חג המצות וחג השבועות וחג הסוכות, אמר ליה רבי אבא וכי שבת לאו מקודש הוא זמין א"ל לאו וכי, דשבת לאו זמין היא דהא דיליה הוא ירותא, ודא דקודש הוא ולא זמינו הון, וע"ד כולהון זמינין בקודש ומתקשרין בשבת ומתעטרים ביה בהאי יומא שביעאה, וע"ד שבת לאו זמין הוא וכי.

למלכא דהוי ליה ברא יחידא חביבא דנפשיה וכי, זמין לון להני שושביני, ברא לא אתחוי לזמנא אלא למיעל ולמיכל בביתא דאבוהי, בשעתא דאיהו בעי וכי ע"כ.

ועוד (שם צ"ה ע"א) בגין כך שבת עדיף מכל זמנין וחגיין ואקרי קודש"י. (סידורו של שבת ח"א שורש א', א')

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"